

Roman Murawski

Kierunki i formy pracy katechetycznej z dorosłymi w parafii

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 13, 65-80

1980

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ROMAN MURAWSKI SDB

KIERUNKI I FORMY PRACY KATECHETYCZNEJ Z DOROSŁYMI W PARAFII

WPROWADZENIE

Ponieważ tytuł artykułu zawiera kilka terminów, które przez czytelników mogą być rozmaicie rozumiane, trzeba na samym początku dokończyć ich uściśleń oraz podać kilka wstępnych wyjaśnień.

1. Pierwsze wyjaśnienie dotyczy określenia terminu „katecheza dorosłych”. Co rozumiemy przez katechezę dorosłych? Nie jest rzeczą łatwą udzielić na to pytanie zadowolającej odpowiedzi. A. Exeler, jeden z głównych promotorów tego kierunku pracy katechetycznej w Kościele, podkreśla „młodość” kształcenia dorosłych w obrębie Kościoła¹, wyrażając się między innymi i w tym, iż nie można tej formy pracy „oznaczyć za pomocą jakiegoś dokładniejszego terminu, który by nam pomógł wyjaśnić i wyodrębnić wielość i różnorodność podejmowanych zadań. Równocześnie używa się wielu określeń, jak kościelne, chrześcijańskie, religijne i teologiczne kształcenie dorosłych oraz katecheza dorosłych. Przy czym stosując te różnorodne oznaczenia ma się na myśli nieraz jedno i to sa-

N

¹ W zasadzie katechizacja dorosłych nie jest zjawiskiem zupełnie nowym. Do XVI w. istniała w Kościele jedynie katecheza dorosłych, która w zależności od okresu historycznego przyjmowała bardzo zróżnicowane formy. Dopiero w okresie Odrodzenia, a zwłaszcza w czasie Reformacji, zaczął Kościół więcej interesować się katechizacją dzieci. Początkowo były to inicjatywy oddolne, inspirowane, jak na przykład w Mediolanie przez Castellino da Castello i św. Karola Boromeusza, które doprowadziły do powstania katechezy niedzielnej pod nazwą „Szkoła Nauki Chrześcijańskiej”. Sobór Trydencki, mając na uwadze te pozytywne doświadczenia, zalecał niedzielną i świąteczną katechizację dzieci i młodzieży całemu Kościołowi i rozciągnął tę praktykę na wszystkie parafie. W ten sposób niedzielna katecheza dla dzieci i młodzieży przestała być inicjatywą prywatną, a stała się formą oficjalnej działalności Kościoła. Wprowadzenie w całym Kościele katechezy dziecięcej i młodzieżowej nie spowodowało wcale osłabnięcia lub zaniku katechezy dorosłych. Od czasów Reformacji aż do okresu Oświecenia odbiorcami katechezy byli zarówno dorośli, jak i dzieci. Dopiero w okresie Oświecenia, na skutek wprowadzenia powszechnego obowiązku nauczania dzieci i młodzieży, organizowania szkół podstawowych przez państwo i przejścia przez nie opieki nad szkolnictwem oraz przeniesienia katechezy z kościoła na teren szkoły, akcent zaczął coraz bardziej przesuwać się na dzieci i młodzież, tak że z biegiem czasu stali się oni prawie wyłącznymi odbiorcami katechezy. Obecnie daje się zauważyć na nowo zwrot w kierunku katechizacji dorosłych. Coraz większy zanik wiary u dorosłych, ich niedojrzałość religijna spowodowały, że zaczęli oni ponownie stawać się przedmiotem szczególnej troski katechetycznej Kościoła. Zob. R. Murawski, *Teologiczne podstawy katechezy dorosłych*, Ateneum Kapłańskie 71 (1979), 186—187. Zob. także B. Dreher, *Katechese im Organismus der Gesamtseelsorge*, w: *Katechese und Gesamtseelsorge*, red. K. Tilman, G. Stachel, Würzburg 1966, 76—78.

mo, niekiedy zaś zupełnie co innego"². Dokładne rozgraniczenie tych wszystkich form kształcenia dorosłych podejmowanych przez Kościół nie jest łatwe do przeprowadzenia. Podstawą tych rozróżnień jest raczej położenie akcentu na taki czy inny moment tego kształcenia. Jako roboczą definicję dla naszych rozważań możemy przyjąć określenie B. Drehera, który teologiczne kształcenie dorosłych i ich katechezę utożsamia z sobą i określa je jako „... proces, za pomocą którego w imieniu i na zlecenie Kościoła dokonuje się przepowiadanie wiary dorosłym”³.

Tak pojętą katechezę dorosłych należy oczywiście odróżnić od przepowiadania wiary, które dokonuje się za pomocą kazań czy homilii. Katecheza dorosłych polega głównie na pogłębionym i poszerzonym przekazie prawd wiary osobom dorosłym, tak aby ich wiara, stosownie do słów *Dyrektorium Katechetycznego*, „oświecona nauką stawała się żywą, wyraźną i czynną”⁴. Takie ujęcie katechezy dorosłych niekoniecznie musi się przeciwstawiać lub odróżniać od teologicznego kształcenia dorosłych, w którym większy nacisk kładzie się na wprowadzenie wiernych w pogłębiony zakres wiedzy teologicznej. Pewien zasób wiedzy teologicznej zawiera się zawsze w każdej katechezie, zwłaszcza jeśli się weźmie pod uwagę dorosłych już kiedyś katechizowanych. Teologiczne kształcenie dorosłych można zatem uważać za dalszy etap lub też wyższy stopień katechizacji dorosłych⁵.

2. Katecheza dorosłych, podobnie jak inne odcinki pracy katechetycznej w Kościele, może przybrać różne formy. Co rozumiemy przez formę katechezy?

W dydaktyce szkolnej odróżnia się formę nauczania od metod i środków nauczania. Przez formę nauczania rozumie się na ogół organizacyjną stronę nauczania. Jeśli metody odpowiadają na pytanie, jak uczyć w określonych warunkach, to formy nauczania wskazują, jak organizować tę pracę⁶. Są one zdeterminowane przez cele i zadania kształcenia, liczbę uczniów objętych oddziaływaniem dydaktycznym, charakterystyczne właściwości nauki, miejsce i czas uczenia się, pomoce naukowe itp.⁷ W tym znaczeniu podstawową formą nauczania, gdy chodzi o dydaktykę szkolną, jest lekcja szkolna lub wykład, gdy chodzi o dydaktykę dorosłych, podczas których nauczyciel stosuje różne metody nauczania i posługuje się różnymi pomocami dydaktycznymi.

Przez formę katechezy rozumieć zatem należy zewnętrzną, organizacyjną stronę działalności katechetycznej. *Dyrektorium Katechetyczne* podaje, że „działalność katechetyczna przyjmuje z konieczności wielorakie formy, zależnie od różnych okoliczności i rozmaitych potrzeb Kościoła”⁸. Oznacza to, że katecheza, która jest integralną częścią posługi słowa w Kościele, może się wyrażać w różny sposób, to znaczy organizacyjnie może przyjmować bardzo zróżnicowane formy. Ze względu na głębokie i szybkie przemiany idące przez świat i Kościół jest rzeczą trud-

² A. Exeler, D. Emeis, *Reflektierter Glaube. Perspektiven, Methoden und Modelle theologischer Erwachsenenbildung*, Freiburg—Basel—Wien 1970, 83.

³ B. Dreher, *Theologische Erwachsenenbildung*, Graz 1969, 26.

⁴ *Ogólna Instrukcja Katechetyczna* (w języku potocznym zwana *Dyrektorium Katechetycznym*), n. 17. Cytowane określenie jest zaczerpnięte z *Dekretu* Soboru Watykańskiego II o *pasterskich zadaniach biskupów w Kościele*, n. 14.

⁵ Zob. Z. Czerwiński, *Die religiöse Erwachsenenbildung*, w; *Christliche Erziehung in Europa*. Band 5 — *Polen*, dz. zb., Stuttgart—München 1977, 106—107.

⁶ Zob. Cz. Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1973, 219.

⁷ Tamże, 219—220.

⁸ *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, n. 19.

nią i w pewnym sensie niemożliwą ustalić raz na zawsze, jakie to mają być formy. Zmieniające się warunki życia i powstające wciąż nowe potrzeby Kościoła domagają się nieustannej adaptacji form pracy katechetycznej. W jednym z wniosków Międzynarodowego Kongresu Katechetycznego, który odbył się w 1971 r. w Rzymie stwierdza się, iż „w kontekście szybkich przemian, którym podlega sytuacja społeczna, rodzinna i religijna człowieka, muszą się także zmieniać formy katechezy. Jeśli nie będą one się zmieniać, katecheza stanie się wnet przestarzała i nie sprosta zadaniom, jakie zostały nałożone Apostołom przez Chrystusa”⁹.

Jak więc widać, pluralizm form katechetycznych wypływa z samej natury katechezy. Katecheza jest bowiem bardzo wrażliwa na zachodzące przemiany w świecie i w Kościele, i dlatego musi się nieustannie przekształcać, odnawiać i dostosowywać¹⁰.

3. Pozostaje do wyjaśnienia jeszcze jeden termin użyty w tytule artykułu, mianowicie „kierunki katechezy”. Co mamy na myśli, kiedy mówimy o kierunkach pracy katechetycznej? Kierunek jakiejś pracy czy działania dydaktycznego wyznaczany jest przez cele i zadania nauczania. W zależności od tego, jakie cele i zadania szczegółowe wytycza się działalności oświatowej, można wyróżnić różne jej kierunki¹¹. Podobnie przedstawia się sprawa, gdy chodzi o działalność katechetyczną wśród dorosłych. Określone potrzeby duszpasterskie i sytuacje życiowe ludzi dorosłych oraz rozpatrywany w tym kontekście ich rozwój i poziom życia wiary domagają się realizacji określonych zadań katechetycznych, te zaś wytyczają kierunki pracy katechetycznej oraz domagają się zastosowania takiej formy organizacyjnej katechezy, która by umożliwiała ich najlepsze i najskuteczniejsze wypełnienie. Pytanie więc o kierunki katechezy jest w gruncie rzeczy pytaniem o cel i zadania katechezy.

4. Na zakończenie tych wstępnych wyjaśnień należy jeszcze zwrócić uwagę na termin, który zawęza ramy niniejszego artykułu. Chodzi tu o rozpatrywanie takich kierunków i form pracy katechetycznej z dorosłymi, które znajdują zastosowanie w duszpasterskiej działalności na terenie parafii. Z tego też powodu nie będą brane pod uwagę formy katechezy dorosłych organizowane poza środowiskiem parafialnym, jak np. działalność Klubów Inteligencji Katolickiej, studia wiedzy religijnej organizowane przy wyższych uczelniach katolickich itp.

I. KIERUNKI KATECHEZY DOROSŁYCH

Chcąc wytyczyć kierunki pracy katechetycznej z dorosłymi, należy się najpierw zastanowić nad tym, co stanowi główny cel katechezy i jakie wyznacza się jej zadania. Według *Dyrektorium Katechetycznego* naczelnym zadaniem katechezy jest prowadzenie „zarówno wspólnoty, jak i poszczególnych wiernych do osiągnięcia dojrzałości we wierze”¹². Ale zaraz pojawia się następne pytanie: jak tę dojrzałość w wierze rozumieć? Cytowany dokument katechetyczny nie daje nam na to pytanie wyraźnej odpowiedzi. Wiemy jednak, iż dojrzałości chrześcijańskiej nie można wiązać z jakimś określonym etapem życia. Dojrzałość wiary w znaczeniu Nowego Testamentu, którą — stosownie do słów św. Pawła — określa

⁹ Wnioski Międzynarodowego Kongresu Katechetycznego w Rzymie 1971, *Katecheta* 16 (1972), 8.

¹⁰ Por. R. Murawski, *Potrzeba odnowy katechezy*, *Katecheta* 18 (1974), 20—25.

¹¹ Por. F. Urbańczyk, *Dydaktyka dorosłych*, Wrocław 1973, 129—132.

¹² *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, n. 2.1.

się jako „miarę wielkości według Pełni Chrystusa” (Ef 4,13—14), należy pojmować dynamicznie, to znaczy, że nie stanowi ona jakiegoś trwałego stanu posiadania, lecz oznacza proces trwający całe życie. Przez całe bowiem życie należy do niej zdążać i osobistym wysiłkiem ją zdobywać¹³. Takie dynamiczne ujęcie dojrzałości chrześcijańskiej ma na myśli także *Dyrektorium Katechetyczne*, kiedy poleca, aby „duszpasterze zawsze pamiętali o tym, że ciąży na nich obowiązek troski o to, ażeby zawsze dokonywało się i potęgowało w każdym okresie życia i we wszystkich okolicznościach historycznych naświetlenie przez słowo Boże chrześcijańskiej egzystencji — i to w ten sposób, by można było objąć każdego, a więc pojedynczą osobę lub społeczność, z uwzględnieniem stanu duchowego, w jakim ktoś się znajduje”¹⁴.

Z powyższego tekstu wynika, że słowo Boże powinno towarzyszyć chrześcijaninowi w każdym okresie jego życia, przyczyniając się do pogłębiania i dojrzwania jego wiary. Jeśli wiarę w najprostszym ujęciu możemy określić jako odpowiedź człowieka na wezwanie, które Bóg do niego kieruje przez swoje słowo¹⁵, to nietrudno zauważyć, iż rozwija się ona i dojrzewa przez słowo Boże i że ta odpowiedź wiary ze strony człowieka może być różna, to znaczy może reprezentować różny stopień dojrzałości. Biorąc ten fakt pod uwagę, różnie musi się też kształtować przekaz słowa Bożego. I tak w odniesieniu do pewnej grupy ludzi, którzy znajdują się dopiero na początku drogi wiary, przekaz orędzia Bożego będzie musiał zmierzać do tego, aby ich wiarę jeszcze bardziej pobudzić i ożywić; w stosunku do innych, którzy otwarli się już na przyjęcie słowa Bożego i dali pozytywną odpowiedź na wezwanie wiary, przekaz ten będzie stawiał sobie za cel pogłębienie ich wiary; w odniesieniu jeszcze do innych, którzy posiadają pogłębioną naukę wiary, trzeba będzie ten przekaz tak kształtować, aby ich wiarę jeszcze bardziej zaktywizować. Jak więc widać przekaz orędzia Bożego musi brać pod uwagę konkretną sytuację wiary każdego poszczególnego człowieka lub grupy ludzi i w zależności od tego przybierać różny kierunek.

Jeśli uważnie bada się literaturę katechetyczną dotyczącą katechizacji dorosłych, to na ogół wymienia się w niej trzy podstawowe kierunki pracy katechetycznej z dorosłymi, choć nie zawsze poszukuje się teologicznego uzasadnienia dla wytyczonych tam kierunków. Gdy chodzi o polską literaturę katechetyczną, na ogół jeszcze bardzo skąpa, to na szczególną uwagę zasługuje punkt widzenia ks. Z. Czerwińskiego. W swoim artykule na temat kierunków pracy katechetycznej z dorosłymi¹⁶ autor wytycza, biorąc pod uwagę przemiany zachodzące w świecie i w Kościele oraz sytuację duszpastersko-katechetyczną panującą w naszym kraju, trzy następujące kierunki pracy katechetycznej z dorosłymi:

1. Religijne i teologiczne kształcenie dorosłych, stawiające sobie za cel pogłębienie wiedzy religijnej i teologicznej dorosłych chrześcijan. Akcent w tym kierunku spoczywa na formacji intelektualnej dorosłych w dziedzinie religijnej i teologicznej.

2. Reewangelizacja dorosłych, przybierająca postać wtórnego katechu-

¹³ Zob. A. Exeler, *Wesen und Aufgabe der Katechese, Eine pastoral-geschichtliche Untersuchung*, Freiburg—Basel—Wien 1966, 120—121.

¹⁴ *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, n. 20.

¹⁵ Zob. W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*, t. 1, Lublin 1972, 414n.

¹⁶ Z. Czerwiński, *Kierunki pracy katechetycznej z dorosłymi*, Tygodnik Powszechny 32 (1978) nr 16 z dnia 16. 04. 1978.

menatu i zmierzająca do odnowienia i ożywienia u dorosłych chrześcijan łaski chrztu św. Powinna ona objąć tych wszystkich ludzi, którzy są wprawdzie ochrzczeni i uczuciowo przywiązani do wiary i Kościoła, ale wiara ich pozostała w pewnym sensie martwym, nierozwiniętym ziarnem, nie doświadczyli oni w swym życiu egzystencjalnego spotkania z uwielbionym Jezusem.

3. Przygotowanie dorosłych do apostołstwa ewangelizacji, polegające na tym, aby dorosłych chrześcijan stosownie do słów adhortacji *Evangēlii nuntiandi* przygotować do dawania świadectwa życia chrześcijańskiego¹⁷

Jakkolwiek cytowany autor wymienia na pierwszym miejscu religijne i teologiczne kształcenie dorosłych, to jednak podkreśla z naciskiem, że reewangelizacja dorosłych, która zmierza do pobudzenia i ożywienia życia wiary, stanowić powinna fundament dla pozostałych kierunków i je wyprzedzać. Na postawione pytanie: który z wymienionych kierunków pracy katechetycznej z dorosłymi należałoby szczególnie rozwijać? — odpowiada: „Najbardziej istotny wydaje się kierunek drugi — reewangelizacji. Jest to jednak praca trudna i długofalowa. W obecnej sytuacji trzeba chyba pracować nad religijnym kształceniem dorosłych, ciągle ulepszając jego formy, a obok tego próbować działalności w dziedzinie reewangelizacji”¹⁸. Jest to zupełnie słuszne stanowisko. Przekazywanie bowiem pogłębionej doktryny wiary oraz aktywizowanie dorosłych chrześcijan do pracy apostołskiej w Kościele jest możliwe w odniesieniu do tych wiernych, których wiara została uprzednio pobudzona, ożywiona i odnowiona.

Podobną linię w wytyczaniu kierunków katechezy dorosłych reprezentuje E. Alberich. Biorąc pod uwagę naturę katechezy, wyróżnia on trzy podstawowe kierunki pracy katechetycznej z dorosłymi: katechezę jako formację religijną, katechezę jako katechumenat dorosłych i katechezę jako promocję osoby ludzkiej¹⁹. Każdy z tych wymienionych kierunków rozwija się w określonym kontekście duszpasterskim, posługuje się różnymi formami działania, zakłada sobie specyficzne zadania indywidualne i wspólnotowe oraz wyrażać się może w bardzo zróżnicowanych formach organizacyjnych. Autor ponadto zaznacza, że nie jest rzeczą łatwą podać jakieś ogólne kryterium, za pomocą którego można by było przeprowadzić wyraźną linię podziału między poszczególnymi kierunkami oraz wyszczególnić występujące w nich wszystkie możliwe formy katechezy dorosłych. Wszystkie bowiem kierunki wzajemnie się przenikają i uzupełniają, a wyszczególnione w każdym z nich formy katechezy mogą zawierać pewne elementy właściwe i charakterystyczne dla innego. I tak jest rzeczą niemożliwą w katechezie dla dorosłych, przybierającej kierunku reewangelizacji, aby nie podać przy tej okazji bardziej pogłębionej nauki wiary. I odwrotnie, przekazując wiernym pogłębioną doktrynę wiary, nie można pominąć momentu reewangelizacji, to znaczy ożywienia i odnowienia ich wiary. Ponieważ zaś autentyczna postawa wiary wyraża się w działaniu, stąd też zarówno w reewangelizacji, jak i w religijnym kształceniu dorosłych znaleźć się muszą elementy zmierzające do jej zdynamizowania i zaktywizowania. Jak więc widać, chodzi tu ra-

¹⁷ Papież Paweł VI, *Evangēlii nuntiandi. Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym*, n. 22.

¹⁸ Z. Czerwiński, *Kierunki pracy katechetycznej z dorosłymi*.

¹⁹ E. Alberich, *Catechesi degli adulti. Un tentativo di tipologia*, *Catechesi* 48 (1979) nr 3, 3—10.

czej o przesunięcie akcentu w taką czy inną stronę w przepowiadaniu wiary dorosłym, niż o ściśle rozgraniczenie jednego kierunku od drugiego. Wspólny tym wszystkim kierunkom jest cel, jakiemu pragną służyć, a jest nim prowadzenie wiernych do dojrzałości w wierze.

Takie spojrzenie na kierunki katechezy dorosłych wynika również z analizy aktu wiary. Wiara, którą katecheza ma rozwijać, zawiera zasadniczo trzy momenty ściśle z sobą związane: moment nawrócenia, moment poznania i moment działania. Tych trzech momentów w wierze nie można od siebie oddzielić. Nie ma bowiem nawrócenia do wiary, jeśli nie ma choćby minimalnego poznania orędzia wiary; i nie ma prawdziwego poznania Boga i Jego zbawczego planu w Jezusie Chrystusie, jeśli nie towarzyszy temu poznaniu odpowiednie nawrócenie, czyli wewnętrzna przemiana człowieka²⁰. Zadaniem orędzia Bożego, które przekazuje katechezę, jest nie tylko sam przekaz nauki o Bogu i Chrystusie, lecz także wewnętrzna przemiana człowieka, tak aby zeń uczynić „człowieka nowego, stworzonego według Boga, w sprawiedliwości i prawdziwej świętości” (Flm 4,24). Ale zarówno wewnętrzne nawrócenie człowieka, jak i poznanie przez niego doktryny wiary, muszą prowadzić do autentycznego życia wiary, w którym oba te elementy wiary będą się mogły ujawnić. Jeśli tego nie będzie, wiara pozostanie w pewnym sensie niepełna, ponieważ „wiara, jeśli nie byłaby połączona z uczynkami, martwa jest sama w sobie” (Jk 2,17). Oczywiście nie zawsze w jednakowym nasileniu te trzy aspekty wiary muszą występować w każdej formie czy kierunku katechezy. W kierunku stawiającym sobie za cel reewangelizację dorosłych jest rzeczą jasną, że moment nawrócenia do wiary otrzyma silniejsze wyakcentowanie, w kierunku zmierzającym do intelektualnego pogłębienia nauki wiary wysunie się na czoło moment poznania wiary, natomiast w kierunku zakładającym sobie uaktywnienie wiary silniej zostanie podkreślony moment działania w wierze. Tak czy inaczej, w tych trzech wymienionych tu kierunkach przekazu katechetycznego wszystkie te aspekty wiary w mniejszym czy większym stopniu muszą być obecne.

II. FORMY KATECHEZY DOROSŁYCH

W praktyce katechetycznej z dorosłymi wykształciło się i nadal jeszcze wykształca wiele różnych form katechezy, przy czym wiele spośród nich rozwinęło się całkiem niezależnie od siebie. Na szczęście żadna z nich nie dubluje i nie powtarza innej, natomiast prawie wszystkie wzajemnie się uzupełniają i dopełniają²¹. Na ogół każda z nich mieści się mniej lub bardziej wyraźnie na linii jednego z podanych wyżej kierunków pracy katechetycznej z dorosłymi: reewangelizacji, formacji teologicznej lub aktywizacji. W literaturze katechetycznej i w dokumentach kościelnych wymienia się je najczęściej obok siebie, bez uwzględnienia ich wzajemnego związku i bez wiązania ich z jakimś określonym kierunkiem pracy.

I tak *Dyrektorium Katechetyczne* wymienia w zasadzie siedem różnych form katechezy dla dorosłych²². Na pierwszym miejscu stawia katechezę inicjacji chrześcijańskiej lub katechumenatu dorosłych, która według za-

²⁰ Zob. A. M. Henry, *La forza del Vangelo* (tłum. z franc. *La force de l'Évangile*), Assisi 1969, 77n.

²¹ Por.. A. E x e l e r, D. E m e i s, *Reflektierter Glaube*; 250—251.

²² *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, n. 96.

stosowanej w naszych rozważaniach linii podziału reprezentuje kierunek reewangelizacji. Następne formy katechezy służą pogłębieniu formacji religijnej czy teologicznej i odnoszą się do różnych grup chrześcijan, którzy ze względu na swoją sytuację życiową i zawodową lub zajmowane przez nich miejsce w społeczności kościelnej potrzebują odpowiedniego pogłębienia wiary. Mamy więc katechezę:

dla osób, którzy poświęcili się apostołstwu świeckich;

związaną z przyjmowaniem przez dorosłych lub ich dzieci sakramentów świętych oraz dla rodziców doświadczających trudności w wychowaniu swych dzieci;

w odniesieniu do osób, u których następuje istotna zmiana warunków życiowych, jak np. rozpoczęcie pracy, zmiana zawodu lub stanu społecznego, podjęcie służby wojskowej, migracja itp.;

związaną ze szczególniejszymi wydarzeniami w życiu Kościoła lub społeczności świeckiej;

dla osób przygotowujących się do spędzenia czasu wolnego, urlopu i dla turystów;

systematyczne studium całego orędzia chrześcijańskiego.

Wiele uwagi katechezie dorosłych poświęcają *Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej*²³. Wydaje się, iż ustawiają one najlepiej ze wszystkich dotychczas odbytych w ostatnich latach diecezjalnych synodów sprawę katechizacji dorosłych. Dokument katowicki wymienia następujące formy katechezy dla dorosłych:

katechezę dla przyszłych i aktualnych rodziców, zwłaszcza rodziców dzieci przedszkolnych, rodziców dzieci przygotowujących się do pełnego uczestnictwa we Mszy św. i przyjęcia sakramentu pokuty, rodziców dzieci pozostałych klas szkoły podstawowej i młodzieży;

katechezę dla młodzieży pozaszkolnej, zwłaszcza dla młodzieży z hoteli robotniczych oraz dla tych wszystkich młodych ludzi, przed którymi w bliższej lub dalszej perspektywie stoi małżeństwo i założenie rodziny;

katechezę dla obojętnych katolików, wywodzących się najczęściej z rodzin zaniedbanych religijnie i moralnie lub też stojących ze względów polityczno-społecznych z dala od wspólnoty wierzących;

katechezę dla osób mających żywy kontakt z Chrystusem w celu przygotowania ich do działalności apostołskiej;

katechezę dla ludzi poszukujących Boga i nie ochrzczonych;

katechezę dla różnych grup społecznych, zwłaszcza dla młodzieży akademickiej i inteligencji.

W porównaniu do form katechezy dla dorosłych podanych przez *Dyrektorium Katechetyczne* uderza w *Uchwałach I Synodu Diecezji Katowickiej* mocne podkreślenie potrzeby objęcia katechizacją obojętnych katolików, ludzi zaniedbanych religijnie i moralnie, osób poszukujących Boga lub zgoła nie ochrzczonych. Wielką rolę przyznają! cytowane *Uchwały* również katechizacji rodziców różnych grup dzieci oraz różnych grup zawodowych i społecznych, zwłaszcza młodzieży z hoteli robotniczych i inteligencji. Natomiast wspomniane *Uchwały* nie wyszczególniają jako odrębnych form katechezy tych, które *Dyrektorium* poleca stosować z okazji zmian warunków życiowych, szczególnych wydarzeń w życiu Kościoła lub społeczności świeckiej itp. Nie oznacza to jednak, że wcale o nich nie wspominają. Sprawy te mają wejść w treść kateche-

²³ Zob. *Wiara, modlitwa i życie w Kościele Katowickim. Uchwały I Synodu Diecezji Katowickiej*, Katowice—Rzym 1976, 32—34.

ζγ. Treścią katechezy dorosłych mogą być — czytamy — „problemy niesione przez życie, jak: praca, wypoczynek, rozmaite aktualności życiowe itp. oraz aktualne problemy podejmowane przez środki masowego przekazu. (...) Jest rzeczą niezmierniej wagi, aby omawiane w czasie katechezy zagadnienia dotyczyły rzeczywiście aktualnego życia jej uczestników, oraz by rozważane były w świetle Ewangelii”²⁴.

Przechodząc do bardziej szczegółowej prezentacji form katechezy dla dorosłych, uczynimy to według następujących założeń:

Po pierwsze rozpatrywać je będziemy w obrębie trzech podanych kierunków, które uwzględniają dynamizm rozwoju wiary. Przekaz orędzia zbawienia przez katechezę i dojrzewanie wiary są bowiem od siebie ściśle zależne i stoją do siebie w stosunku pełnej korelacji²⁵.

Po drugie brać będziemy pod uwagę tylko te formy katechezy, które znajdują silne zakorzenienie w parafii. Jakkolwiek katechizacja dorosłych pragnie objąć każdego człowieka i całe jego życie, i dlatego w niektórych swych formach wykracza daleko poza mury kościoła i salki katechetycznej, to jednak powinna być mocno związana z parafialną pracą duszpasterską²⁶.

Po trzecie uwzględniać będziemy tylko te formy katechezy, które znajdują zastosowanie w sytuacji duszpastersko-katechetycznej panującej w naszym kraju i posiadają możliwości dalszego rozwoju.

1. Reewangelizacja dorosłych

W wielu krajach na całym świecie daje się zauważyć bardzo silna tendencja zmierzająca do odnowienia u dorosłych chrześcijan łaski chrztu św. i doprowadzenia ich w ten sposób do jeszcze bardziej świadomego przeżywania swej wiary i aktywnego włączenia się we wspólnotę Kościoła²⁷. Punktem wyjścia różnych inicjatyw podejmowanych w tym kierunku jest przekonanie, że wielu chrześcijan należy do Kościoła tylko formalnie, czysto zewnętrznie i z imienia, że przyjęty chrzest pozostał u nich niedorozwiniętym ziarnem i dlatego potrzebują oni prawdziwej reewangelizacji, to znaczy powtórnego wprowadzenia w tajemnicę chrześcijaństwa. O tej potrzebie reewangelizacji dorosłych i organizowania „pewnej formy katechumenatu dla tych, którzy zostali wprowadzeni do chrztu, a nie otrzymali koniecznego wtajemniczenia chrześcijańskiego” wspomina również *Dyrektorium Katechetyczne* polecając, aby w zależności od realnej sytuacji, w jakiej znajdują się wierni, wprowadzać dla nich jakąś formę ewangelizacji, poprzedzającą właściwą katechezę²⁸. Ten kierunek katechezy przyjmuje w wielu krajach różne formy, najczęściej postać wtórnego katechumenatu czy neokatechumenatu i zawiera zasadniczo trzy fazy postępowania²⁹:

głoszenie Ewangelii,

organizowanie małych wspólnot, złożonych z tych, którzy zostali poruszeni głoszonym słowem,

²⁴ Tamże, 33—34.

²⁵ Por. A. Lepa, *Kształcić się ustawicznie*, Katecheta 23 (1979), 99.

²⁶ Tamże, 101—102.

²⁷ Obszerniej pisze na ten temat Z. Czerwiński, *Katechumenat*, Ateneum Kapiańskie 70 (1977), 190—215. Tenże, *Katechizacja dorosłych*, Ateneum Kapiańskie 71 (1978), 406—421.

²⁸ *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, n. 19.

²⁹ Zob. Z. Czerwiński, *Kierunki pracy katechetycznej z dorosłymi*.

życie we wspólnotach, skoncentrowane na wgłębianiu się w Pismo św., rozwijaniu ducha modlitwy i uczestnictwie w Eucharystii.

Na terenie naszego kraju ruch neokatechumenalny jest dopiero w za-
łączkach. Wykorzystuje się najczęściej doświadczenia prób odnowy życia
chrześcijańskiego innych krajów, zwłaszcza ideę wspólnoty neokatechu-
menalnej w ujęciu Kiko Argüello³⁰, ruch zamkniętych rekolekcji zwa-
nych *Cursillos*³¹ lub doświadczenia innych małych wspólnot nieformal-
nych. Pewne elementy reewangelizacji zdaje się u nas posiadać „Ruch
Żywego Kościoła” zwany powszechnie oazowym ruchem „Światło—Ży-
cie”. Chociaż objęta jest nim głównie młodzież, to jednak daje się zau-
ważyć udane próby zmiierzające do objęcia nim również osób dorosłych.

Celem ruchu oazowego jest urzeczywistnienie Kościoła w myśl nauki
i postanowień Soboru Watykańskiego II. Oazy posiadają w zasadzie
charakter zamkniętych rekolekcji. Od tradycyjnych rekolekcji różnią się
one jednak tym, że akcent w nich jest położony nie tyle na słuchaniu
konferencji i wykonywaniu pewnych ćwiczeń duchowych w znaczeniu
dewocyjnym, ile na przeżywaniu chrześcijańskiego, ewangelicznego sty-
lu życia w braterskiej wspólnocie. Chodzi w nich przede wszystkim o wy-
tworzenie atmosfery przenikniętej duchem żywej wiary i braterskiej mi-
łości, tak by stały się prawdziwą oazą rozkwitu nowego, Bożego życia,
a zarazem miejscem odnowy sił duchowych. Życie w oazie koncentruje
się wokół Chrystusa, obecnego w słowie i w Eucharystii, patronką i opie-
kunką jest Niepokalana, Matka nowego życia, tym zaś, co łączy wszyst-
kich w braterską wspólnotę, jest duch prawdziwej radości. To nowe ży-
cie, które oazy mają budzić i rozwijać, przestaje w ten sposób być
abstrakcją, dostępną tylko w słownych sformułowaniach katechizmu,
a staje się głęboko przeżywaną rzeczywistością.

2. Religijne i teologiczne kształcenie dorosłych

Najbardziej rozwiniętym kierunkiem katechezy dorosłych jest religij-
ne i teologiczne kształcenie dorosłych. Przybiera on w różnych krajach
bardzo różnicowane formy, które uwzględniają specyfikę miejscowej
sytuacji duszpastersko-katechetycznej. Również u nas w Polsce należy
ten kierunek pracy do najbardziej rozwiniętych, w zakresie którego po-
dejmowanych jest wiele różnorodnych inicjatyw. Ale również i tutaj
znajdujemy się zaledwie w fazie początkowej. Jakkolwiek coraz częściej
i coraz dobitniej podkreśla się konieczność rozwinięcia tego kierunku
pracy katechetycznej z dorosłymi i wkłada się sporo wysiłku w jej zor-
ganizowanie, to jednak są to dopiero pierwsze, bardzo często nieskrysta-
lizowane próby tej pracy. Pozytywnie jednak należy ocenić fakt, że coś
się w tym względzie ruszyło i że zaczyna się podejmować tego rodzaju
próby.

Główny akcent w kierunku pracy katechetycznej z dorosłymi położony
jest na formacji religijnej i teologicznej wiernych. Może ona przybrać
charakter systematycznej katechezy lub okazjonalnej, organizowanej
w zależności od nadarzających się okoliczności³². Ponadto ten kierunek

³⁰ Krótką informację na temat głównych założeń tego ruchu podaje Z. Czerwiń-
ski, *Katechizacja dorosłych*, 419—421.

³¹ Zob. na ten temat również Z. Czerwiński, *Katechumenat dzisiaj*, 195—199.

³² Por. *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, n. 19.

pracy z dorosłymi może posiadać właściwości ekstensywnego lub intensywnego kształcenia³³. Z ekstensywnym kształceniem mamy wtedy do czynienia, kiedy staramy się nim objąć możliwie szerokie rzesze wiernych. Tak rozumiany kierunek kształcenia religijnego i teologicznego dorosłych, rzecz jasna, nie może trwać zbyt długo i posiadać musi z konieczności cechy popularnego nauczania, ponieważ jest rzeczą niemożliwą w sposób pogłębiony przekazywać wiedzę religijną zbyt dużym grupom ludzi. Intensywne kształcenie natomiast zakłada bardziej pogłębiony przekaz doktryny wiary, dlatego musi być bardziej rozciągnięte w czasie i odbywać się w mniejszych zespołach wiernych o podobnych zainteresowaniach, reprezentujących możliwie wyrównany poziom intelektualny.

Trudno przedstawić wszystkie możliwe formy tej pracy z dorosłymi, ponadto wiele spośród nich wykazuje wielkie podobieństwo do siebie tak, że nieraz trudno przeprowadzić między nimi wyraźną linię podziału, wyodrębnimy więc spośród nich kilka zasadniczych grup.

3. Katecheza rodziców

Katecheza rodziców stanowi najbardziej trwałą i żywotną formę katechetycznego nauczania dorosłych na przestrzeni dziejów Kościoła i jest również dzisiaj we wszystkich prawie krajach najbardziej rozpowszechnioną formą. Przybiera ona niezwykle zróżnicowaną postać i oscyluje najczęściej między zwykłymi pogadankami lub konferencjami stanowymi dla rodziców a tzw. seminariami dla rodziców, rozpowszechnionymi w sposób szczególny w krajach języka niemieckiego³⁴.

Katecheza rodziców należy do priorytetowych form katechizacji dorosłych w Kościele. Znajduje ona swe najgłębsze uzasadnienie w udzielaniu przez Kościół chrztu dzieciom. Jeśli Kościół chrzci małe dzieci, to równocześnie powinien objąć szczególniejszą troską katechetyczną rodziców, aby wychowali je oni po chrześcijańsku, to znaczy przekazali im pierwsze wiadomości w zakresie wiary i wprowadzili je w życie Kościoła. Wiara dzieci rozwija się przez partycypację w wierze dorosłych, zwłaszcza rodziców. Toteż trzeba przez odpowiednią katechizację przygotować rodziców do tego, aby ich wiara została w jakiś sposób przeniesiona na dzieci.

W Polsce znane i rozpowszechnione są następujące formy katechezy dla rodziców:

Katechizacja rodziców różnych grup dzieci uczęszczających na katechizację parafialną, a więc katechizacja rodziców posiadających dzieci w wieku przedszkolnym, w wieku szkoły podstawowej i młodzieży. Praktyka tej formy pracy katechetycznej jest bardzo zróżnicowana. Na ogół spotkania z rodzicami odbywają się raz na miesiąc, przy czym w wielu parafiach przybierają one charakter tzw. wywiadówek. Należałoby te formy katechizacji poddać pewnej rewizji w tym sensie, aby pogłębić je teologicznie, jeszcze bardziej je ukierunkować, a zwłaszcza dążyć do tego, aby nie miały one znamion „porachunków” z rodzicami.

³³ Por. F. Urbańczyk, *Dydaktyka dorosłych*, 129—132.

³⁴ Por. Z. Czerwiński, *Katechizacja dorosłych*, 414—415. Zob. także A. Exeler, D. Emeis, *Reflektierter Glaube*, 227 ns. D. Emeis, *Zielgruppe Eltern. Grundlegung der katechetischen Elternbildung und Entwürfe zu Einzelprojekte*, Freiburg—Basel—Wien 1974.

W ostatnim czasie pojawiło się kilka cennych artykułów wysuwających interesujące sugestie pod adresem różnych form katechizacji³⁵.

Katechizacja rodziców z okazji przyjmowania przez ich dzieci sakramentów świętych, a więc katechizacja zarówno rodziców naturalnych, jak i chrzestnych z okazji chrztu dziecka, katechizacja rodziców, których dzieci przygotowują się do pierwszej spowiedzi i Komunii św., katechizacja rodziców i świadków z okazji udzielania dzieciom sakramentu bierzmowania. Również i ta forma katechizacji rodziców domaga się pewnej odnowy, mianowicie, aby spotkania z rodzicami odbywały się regularniej, aby nie poruszano na nich tylko spraw organizacyjnych związanych z przyjęciem określonego sakramentu, aby pogłębiały również problematykę teologiczną tych sakramentów.

Katechizacja rodziców dzieci należących do różnych grup parafialnych, jak np. ministrantów, scholi itp.

Oprócz wyżej wymienionych form katechizacji rodziców można by ponadto jeszcze wprowadzić:

spotkania z rodzicami dzieci należących do tej samej grupy katechetycznej z okazji niektórych świąt kościelnych, jak np. Bożego Narodzenia, Wielkanocy itp. lub innych ważniejszych wydarzeń w życiu Kościoła powszechnego lub lokalnego;

spotkania z rodzicami organizowane w związku z jakąś nagłą potrzebą lub ważnym wydarzeniem w danej miejscowości lub dzielnicy, np. wydarzenie o charakterze niebezpiecznym, szkodliwym itp.;

dni skupienia w adwencie i w poście skupiające rodziców dzieci tego samego mniej więcej wieku i wykazujących podobne zainteresowania; seminaria dla rodziców, prowadzone w sposób systematyczny, pogłębiające ich wiedzę pedagogiczną i religijną.

Wydaje się, iż odnowienie i udoskonalenie dotychczas stosowanych form katechizacji rodziców oraz wypracowanie nowych i doskonalszych staje się palącą koniecznością. Jest rzeczą wątpliwą, czy formy oddziaływań na rodziców, stosowane dotąd w duszpasterstwie polskim, są w stanie odpowiedzieć na piętrzące się trudności w procesie wychowania chrześcijańskiego dzieci i młodzieży oraz rozbudzić u rodziców zainteresowanie tą formą działalności Kościoła.

4. Katecheza związana z wprowadzeniem dorosłych w życie Kościoła

Jak dojrzewanie naszej wiary jest procesem trwającym całe życie, tak i proces wchodzenia w życie Kościoła nigdy nie jest zakończony. Trwa on do końca życia. Nie zmienia tej rzeczywistości nawet fakt, że inicjacja do życia liturgiczno-sakramentalnego i do życia w Kościele dokonuje się zazwyczaj wcześniej, bo w okresie dzieciństwa. Chrześcijanin powinien uczestniczyć w życiu sakramentalno-liturgicznym Kościoła przez całe swoje życie, w sposób coraz bardziej świadomy i dojrzały. Z tego też powodu, inicjacji otrzymanej w okresie dzieciństwa nie można uważać za proces zakończony, trzeba ją także później rozwijać i pogłębiać.

Ponadto nie wolno zapominać o tym, iż między udzielaniem sakramentów świętych a uczestnictwem w życiu Kościoła istnieje bardzo ścisła

³⁵ Zob. J. Adamczak, *Teologiczno-katechetyczne podstawy współpracy katechetów z rodzicami*, *Katecheta* 21 (1977), 15–18; H. Wistuba, *Współpraca katechety z rodzicami*, *Katecheta* 23 (1979), 60–65, 161–165.

współzależność. Sakramenty udzielane w Kościele posiadają także wymiar społeczny, to znaczy, że wyznaczają one wiernym pewne role społeczne w Kościele i uzdalniają do ich wypełnienia. Od strony chrześcijańskiej człowiek będzie na tyle dojrzały, na ile będzie zdolny do odpowiedzialnego przyjęcia tych ról³⁶. A ponieważ jedynie dorosły człowiek może rozwinąć w sobie społeczną odpowiedzialność wiary, trzeba go zatem przez odpowiednią katechezę do niej przygotować³⁷.

Ale są sakramenty, których udzielanie jest związane wyłącznie z okresem dorosłości. Chodzi tu głównie o sakrament małżeństwa. Także i jego udzielanie powinno być związane z odpowiednim przygotowaniem katechetycznym, które z jednej strony powinno go wyprzedzać (katecheza przedmałżeńska), z drugiej zaś strony objąć również okres po zawarciu małżeństwa (katecheza dla młodych małżonków). Jest to tym bardziej konieczne, ponieważ „z małżeństwa chrześcijańskiego wywodzi się rodzina”, która staje się niejako „domowym Kościołem”, w którym „rodzice przy pomocy słowa i przykładu winni być dla dzieci swoich pierwszymi zwiastunami wiary” (KK 11).

Osobną grupę, i to dość liczną, dzięki wydłużaniu się życia ludzkiego, stanowią ludzie starzy. Na ogół starcy bywają lekceważeni, nie dostrzega się ich również w Kościele. Tymczasem spełniają oni w Kościele, jak zauważa Jh. Colomb, specyficzną rolę. W obliczu śmierci chrześcijańskiej, będącej zarazem przejściem i dopełnieniem, jest to rola wielka. Ludzie starzy mogą być w Kościele znakiem nadziei i zmartwychwstania³⁸. Poprzez odpowiednią katechezę skierowaną do nich, można im tę rolę w Kościele ukazać, a równocześnie przygotować „do nadziei nadprzyrodzonej, dzięki której śmierć (do której się zbliżają), jest uważana za przejście do prawdziwego życia i spotkania z Boskim Zbawicielem”³⁹.

Przechodząc do bardziej szczegółowego omówienia różnych form katechezy dla dorosłych w zakresie tej grupy, należy zaznaczyć, iż chodzi tu raczej o pewne sugestie, które w zależności od miejscowych warunków duszpastersko-katechetycznych można wprowadzić lub rozwinąć, niż o jakieś wskazania o charakterze obligatoryjnym. Można by tu więc wyszczególnić:

katechezę dla osób pragnących pogłębić swe życie sakramentalno-liturgiczne, zwłaszcza w odniesieniu do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej: chrztu, bierzmowania, Eucharystii oraz sakramentu pokuty;

katechezę dla młodych osób przygotowujących się do małżeństwa i założenia rodziny (katecheza przedmałżeńska);

katechezę dla młodych małżonków;

katechezę dla osób starszych i chorych;

katechezę okazjonalną, związaną ze szczególniejszymi wydarzeniami lub świętami w życiu Kościoła powszechnego lub lokalnego;

katechezę dla ludzi poszukujących Boga.

³⁶ Zob. G. Dho, *Fondamenti psicopedagogici della catechesi*, w: *Educare*, t. 3, red. P. Braido, Zürich³ 1964, 45—48.

³⁷ Zob. Jh. Colomb, *Obecny stan katechizacji w całokształcie Kościoła*, *Concilium* (1970) nr 1—5, 166n.

³⁸ Tamże, 168.

³⁹ *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, n. 95.

5. Katecheza dla różnych grup stanowych i społecznych

Minęły już te czasy, kiedy nasze parafie tworzyły dosyć dużą jedność wspólnotową, zarówno pod względem religijnym, jak i społecznym. Jedność wspólnotowa w zakresie religii występuje jeszcze dzisiaj w większości polskich parafii, zwłaszcza wiejskich i małomiasteczkowych, ale nie znajduje ona swego odpowiednika w zakresie społecznym. Współczesna wspólnota parafialna składa się najczęściej z osób, należących do różnych grup stanowych, zawodowych i społecznych. Sprawia to, że bezpośredni kontakt między wiernymi zaczyna być coraz słabszy, ze względu na coraz mniejszą ilość punktów styczności między nimi. Fakt ten nie jest bez znaczenia, gdy chodzi o budzenie, pogłębianie i rozwijanie poczucia przynależności do społeczności kościelnej. Do tej nowej sytuacji duszpasterskiej należałoby dostosować zarówno środki i metody oddziaływania duszpasterskiego, jak i strukturę organizacyjną parafii. W sposób szczególny należałoby zadbać o to, aby przez odpowiednią organizację umożliwić wiernym bliskie i bezpośrednie stosunki międzyludzkie, i to nie tylko na płaszczyźnie czysto religijnej, ale i społecznej⁴⁰. Urzeczywistnienie tego postulatu wydaje się być możliwe przez otoczenie specjalną opieką duszpasterską różne grupy stanowe, zawodowe i społeczne, istniejące na terenie parafii. Postulat ten powinien znaleźć również zastosowanie w pracy katechetycznej z dorosłymi.

Za uwzględnieniem w katechezie dorosłych różnych grup stanowych i społecznych przemawia jeszcze i ta racja, że można by wówczas dostosować przekaz katechetyczny do grup bardziej jednorodnych, to znaczy do ludzi reprezentujących bardziej wyrównany poziom intelektualny, posiadających podobny zakres doświadczenia życiowego i zawodowego, wykazujących zbliżone zainteresowania itp. oraz w większym jeszcze stopniu dopasować treść tego przekazu do ich sytuacji życiowej, społecznej i zawodowej. Z punktu widzenia czysto dydaktycznego jest to sprawa wcale niebagatelna. Jeszcze większego znaczenia nabiera ona, gdy na nią spojrzymy od strony katechetycznej. Otóż jednym z podstawowych założeń współczesnej katechezy jest przybliżenie przekazu orędzia Bożego do człowieka tak, aby mogło ono dotrzeć do niego w tej sytuacji życiowej, w jakiej on się aktualnie znajduje i zinterpretować jego życie⁴¹. Podkreślą to także *Dyrektorium Katechetyczne* stwierdzając, że „Kościół, któremu Chrystus powierzył depozyt objawienia, stara się aż do skończenia wieków przekazywać, wyjaśniać i tłumaczyć słowo Boże w sposób żywy narodom każdej kultury i ludziom każdego st a n u” (podkreślenie moje — RM)⁴².

Biorąc pod uwagę powyższe racje, należałoby w ramach organizacji katechezy dla dorosłych uwzględnić różne grupy stanowe, społeczne i ewentualnie zawodowe istniejące w parafii, i w miarę możliwości przewidzieć dla nich osobne spotkania katechetyczne. W szczególności można by tu wyodrębnić następujące formy katechezy:

katechezę dla młodzieży akademickiej,

⁴⁰ Por. E. G o ł o m b, *Teoretyczne rozważania nad modelem działalności duszpasterskiej w mieście*, w: *Ludzie — wiara — Kościół. Analizy socjologiczne*, dz. zb., Warszawa 1966, 311—347.

⁴¹ Por. R. M u r a w s k i, *Potrzeba antropologicznego ukierunkowania katechezy*, *Katecheta* 19 (1975), 159—165.

⁴² *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, n. 32.

katechezę dla młodzieży robotniczej,
 katechezę dla ludzi reprezentujących różne zawody,
 katechezę dla osób samotnych,
 katechezę dla osób, u których następuje istotna zmiana warunków ży-
 ciowych, jak np. rozpoczęcie pracy, podjęcie służby wojskowej itp.,
 katechezę dla turystów,
 katechezę dla różnych grup ludzi według zainteresowań.

Wymieniając różne formy katechezy dla dorosłych, stawiające sobie za cel pogłębienie ich formacji teologicznej i religijnej, nie sposób nie wspomnieć o tak ważnym czynniku kształceniowym, jak biblioteki parafialne. Jest rzeczą wiadomą, że nie wszyscy wierni, z racji różnych obowiązków rodzinnych i zawodowych lub z innych powodów, mogą uczestniczyć w katechezie dla nich organizowanej. Nigdy nie zaistnieje taka sytuacja, aby można było objąć nią wszystkich. Byłoby to zresztą praktycznie trudne do przeprowadzenia, zarówno ze względów personalnych, jak i lokalowych. Przez biblioteki parafialne, dobrze wyposażone w książki i czasopisma z możliwościami ich wypożyczenia, możemy znacznie rozszerzyć zakres naszego oddziaływania katechetycznego na dorosłych. Ale do książki religijnej zajrzą także chętnie i ci, którzy na katechezę przychodzą, aby poszerzyć i pogłębić zakres przekazywanych im informacji religijnych. O tym, że dorośli skwapliwie sięgają po książki religijne, świadczy choćby fakt wielkiego zainteresowania ilustrowanym wydaniem paryskim *Katechizmu Religii Katolickiej*.

6. Katecheza przygotowująca osoby dorosłe do apostołstwa i ewangelizacji

Jeśli działalność katechetyczna ma przyczynić się do pełnej realizacji zadań, które jej się stawia, nie może w niej brakować tak istotnego elementu, jak przygotowanie wiernych do działania apostołskiego.

Oczywiście znaczenie tego kierunku katechizacji dorosłych zależy w dużej mierze od tego, jakie miejsce i jakie funkcje przyznamy ludziom świeckim w Kościele. Był czas, w teorii minął on już na szczęście, kiedy ludzi świeckich traktowano wyłącznie jako przedmiot oddziaływania duszpasterskiego. Jedynym aktywnym podmiotem duszpasterstwa był proboszcz. Był to typ duszpasterstwa usługowego, które wiernych świeckich traktowało jako konsumentów. Tymczasem wierni są powołani do czynnego i aktywnego uczestnictwa w życiu Kościoła, nie tylko w liturgii, lecz także w wypełnianiu innych funkcji apostołskich przez Kościół. Apostolskie funkcje wiernych wypływają z przyjęcia sakramentów chrztu i bierzmowania. Przez przyjęcie tych sakramentów stają się oni nie tylko członkami Kościoła Chrystusowego, lecz także uczestnikami mesjańskich funkcji Chrystusa: kapłańskiej, proroczej i królewskiej, dającym im uzdolnienia apostołskie w odniesieniu do świata w jakim żyją, pracują i działają. „Wierni świeccy, działając w zakresie swoich uprawnień apostołskich, mają do spełnienia dwa zasadnicze zadania Kościoła: głosić Ewangelię wszystkim ludziom, w Kościele i poza nim, oraz uświęcać doczesność, czyli urządzać świat według woli Boga”⁴³.

Szczególny udział mają ludzie świeccy w wypełnianiu funkcji proroczej, polegającej na czynnym pośrednictwie pomiędzy Bogiem a ludźmi

⁴³ B. Brzuszek, *Apostolskie funkcje wiernych świeckich*, w: *Powołanie do apostołstwa* (t. 4 serii: *Powołanie człowieka*), pr. zb., Poznań—Warszawa 1975, 319.

w sprawach zbawienia, zwłaszcza poprzez pośrednictwo słowa Bożego i Eucharystii⁴⁴. Konstytucja dogmatyczna o Kościele stwierdza, że „Chry-
stus... pełni swe prorocze zadanie... nie tylko przez Hierarchię, która
naucza w Jego imieniu i Jego władzą, ale także poprzez świeckich, któ-
rych po to ustanowił świadkami oraz wyposażył w zmysł wiary i łaskę
słowa, aby moc Ewangelii jaśniała w życiu codziennym, rodzinnym i spo-
łecznym” (KK 35).

Bez aktywnego udziału wiernych w życiu i działalności Kościoła nie
ma żywotnego Kościoła. Przez czyste usługowe duszpasterstwo, w któ-
rym wierni są tylko konsumentami, Kościół skazuje siebie na wymarcie⁴⁵.
Albowiem tam, gdzie jednostka jest tylko konsumentem, stosunek jej do
jakiejsz grupy społecznej lub instytucji jest bierny i czysto zewnętrzny
oraz dający się łatwo rozwiązać. Człowiek angażuje się czynnie tylko
wtedy i tam, gdzie czuje, że są sprawy i rzeczy, które go żywo obchodzą,
uwzględniają jego uzdolnienia i umiejętności, gdzie może zostawić ślady
swej obecności. Katecheza dorosłych powinna właśnie umożliwić to
odejście od postawy czysto konsumpcyjnej wiernych w Kościele i zmo-
bilizować ich do aktywnego włączenia się w życie i działanie Kościoła.
A ponieważ każdej przedsiębiorczości i każdemu działaniu powinna to-
warzyszyć refleksja, trzeba zatem przygotować dorosłych wiernych do
tej pracy apostołskiej przez odpowiednio ukierunkowaną katechezę.

Gdy chodzi o formy katechezy mieszczące się w ramach tego kierun-
ku, to trudno tu dokonać jakiejś dokładnej egzemplifikacji. Przygotowa-
nie osób dorosłych do apostołstwa i ewangelizacji powinno stanowić
aspekt przenikający każdą formę katechezy, wyznaczać ono powinno
działanie docelowe każdej pracy katechetycznej. Niemniej można by
w naszych warunkach duszpasterskich w sposób szczególnie ustawić ka-
techezę pod tym kątem w odniesieniu do następujących grup osób:

dla różnych grup duszpasterskich istniejących na terenie parafii, jak
np. grup charytatywnych, rad parafialnych, pomocników parafialnych,
chóru, kółek różańcowych, terc jarzy itp.?

dla osób zainteresowanych katechezą parafialną i pragnących przyjąć
za nią współodpowiedzialność przez podjęcie się obowiązku katechizo-
wania osób pojedynczych lub grup osób, których nie można objąć z po-
wodu braku personelu lub innych względów siatką oficjalnej katechezy
parafialnej;

dla osób, pragnących podjąć się na terenie parafii prowadzenia i oży-
wiania prac w różnych grupach młodzieżowych (przygotowanie anima-
torów).

ZAKOŃCZENIE

Przyszłe oblicze Kościoła zależy w dużej mierze od tego, na ile uda
się objąć różnymi formami katechizacji osoby dorosłe. W związku z tym
zadanie duszpasterzy wydaje się być następujące:

odnawiać i udoskonalać dotychczas stosowane formy pracy kateche-
tycznej z dorosłymi,

wprowadzać nowe formy, które będą uwzględniać zmiany zachodzące
w Kościele i w świecie oraz aktualną sytuację duszpasterską Kościoła
lokalnego.

⁴⁴ Tamże, 308.

⁴⁵ Zob. A. Exeler, *Chancen der theologischen Erwachsenenbildung*, maszynopis.
Por. także R. Murawski, *Teologiczne podstawy katechezy dorosłych*, 182—184.

DIE RICHTUNGEN UND FORMEN DER ERWACHSENENKATECHESE IN DER PFARREI

Zusammenfassung

Der Autor bringt zunächst Erklärungen zum Begriff der Erwachsenenkatechese. Er bedient sich hier der durch A. Exeler und B. Dreher ausgearbeiteten Termine. Dann zeigt er, in welchen Richtungen diese Katechese gehen muss. Sie ist heute besonders wichtig und zwar wegen der schwachen religiösen Bildung der Christen, wegen des sog. Neokatechumenates und wegen der Vorbereitung der Erwachsenen zum christlichen Apostolat.

Weiter bespricht der Autor die Formen der Erwachsenenkatechese auf Grund der schon ausgearbeiteten Richtlinien des Katechistischen Direktoriums (Directorium Catechisticum Generale). In Polen haben sich inzwischen verschiedene andere Formen ausgebildet, wie z.B. die Katechese für Eltern der Kinder im Vorschulalter, im Schulalter, dann die Eheseminare, die systematisch das religiöse Wissen vertiefen möchten, schließlich sind die Katechesen die sich mit der Vorbereitung auf die Ehe befassen, Katechesen für junge Eheleute nach der Trauung (ungefähr 6 Jahre nach der Trauung müssen solche jungen Paare diese besuchen), dann gibt es Katechesen für kranke und ältere Personen, Katechesen für verschiedene Stände anlässlich ihrer Feste und Patronate. Alle diese Formen sollen beibehalten werden, nach neuen muss man jedoch immerfort suchen.